

Kultsár István és özvegye előfizetési felhívásai a Hazai és Külföldi Tudósítások tárgyában

INDALI GYÖRGY

1806 igen jelentős dátuma a magyar sajtótörténetnek. Ekkor indítja meg ugyanis KULTSÁR István, Mikes leveleinek kiadója, lapját, a *Hazai Tudósításokat*, s ezzel Pest lett a magyar sajtó központja.

A magyar jakobinusok mozgalmának leleplezése után a kormányzat fokozott óvatossággal kezelte a hazai kulturális élet legtöbb megnyilvánulását. Erre az időre esik a kölcsönkönyvtárak és az ún. „Lese-kabinet”-ek bezárása is. A hazai sajtóra különös gyanakvással tekintettek. SÁNDOR Lipót nádor egy 1795 áprilisában írt memorandumában indítványozza, hogy a magyar lapok csak ártalmatlan belföldi híreket és gazdasági közleményeket hozhassanak, s így majd elvesztik olvasóik érdeklődését és megszűnnek. 1798-ban is arról ír bizalmasan a kancellária, hogy az lenne a legjobb, ha magyar újságok egyáltalán nem jelennének meg. Mikor 1803-ban a *Magyar Hirmondó* megszűnik, ismét hangsúlyozza a kancellária, azt a kívánalmat, hogy magyar újságok egyáltalán ne adassanak ki. A lap kiadási jogát senkire sem szabad átruházni, így aztán a Bécsben megjelenő *Magyar Kurír* lesz az egyetlen magyar nyelvű újság s remélhetőleg idővel ez is megszűnik.¹ Három évvel később 1806 elején mégis engedélyezik ugyan KULTSÁR lapját, de szigorúan meghagyják, hogy semmi külföldi vonatkozású hírt sem közölhet, még a német nyelvű lapok alapján sem. Pest megye rendei két ízben is felírtak e megkötés ellen, ám ismételten elutasító választ kaptak. Csak 1808-ban, mikor újabb megyék is a pártjára keltek, kapta meg a lap a külföldi hírek közlésére az engedélyt. Ekkor változtatja meg a nevét *Hazai és Külföldi Tudósításokra*. Jelentősége azonban a továbbiakban sem politikai hírszolgálatának volt elsősorban köszönhető. A XIX-ik század eleji hazai viszonyok, különösen az 1812 utáni országgyűlés nélküli időszakban nem kedveztek a nyílt politizálásnak. Önálló cselekvésre úgyszólván kizárólag kulturális téren nyílt alkalom. Volt hazánkban olyan szellemi elit, mely élni tudott ezzel a lehetőséggel. Az a pezsgés, mely a reformkorban a magyar közélet minden terén megnyilvánult, irodalmi életünkben már előbb észlelhető, előkészítve történelmünk egyik legszebb szakaszát. Ezen a területen pedig KULTSÁRnak és lapjának kétségtelen érdemei vannak, ha az nem is mentes bizonyos provincializmustól, s ha KAZINCZY egykori *Orpheusának*, KÁRMÁN *Urániajának*, vagy akár SZACSVAY *Magyar Kurírjának* színvonalát nem is éri el. Az újság, melyet olyan ember szerkeszt, kinek otthona a legjobb

1. GORIUPP Alice: *A kormányzat sajtópolitikája*. = *Magyar Könyvszemle* 1944. 19–34. l.

magyar írók találkozóhelye, akinek a segédszerkesztői sorában egy ideig KÖLCSEYt is ott találjuk, mind a *Tudósítások*, mind pedig melléklapja, a *Hasznos mulatságok* hasábjain küzd a magyar nyelv jogaiért és fejlődéséért, pártolja a magyar színjátszás és a Nemzeti Színház ügyét, szorgalmazza a Magyar Tudományos Akadémia megalapítását, napirenden tartja az irodalom kérdéseit, sürgeti a népdalok gyűjtését. Jelentős érdeme még a lapnak az egész országra kiterjedő levelezői gárda megszervezése, az apróhírszolgálat, a tudósítás sajtóműfajának meghonosítása, a képmellékletek fejlesztése. A XIX. század első három évtizedében tehát a *Hazai és Külföldi Tudósítások* jelentős szerepet tölt be, s hozzájárul ahhoz, hogy Pest az ország kulturális központjává váljék.

1817-ben, nem utolsó sorban KULTSÁR fáradozásainak eredményeképpen, megjelenik a *Tudományos Gyűjtemény*, mely a nemzeti művelődés terén, ahol e korban legtöbbet lehetett tenni, minden szempontból túlszárnyalja lapunkat. 1828-ban meghal KULTSÁR István, s megkezdődik az özvegy tulajdonába átment lap hosszú hanyatlása. A 30-as, 40-es években új versenytársak, a *Jelenkor*, *Pesti Hírlap*, *Világ*, végleg háttérbe szorítják a lapot, mely 1840-től kezdve a *Nemzeti Újság* nevet veszi fel, s a klérus nézeteinek képviselője lesz.²

Az Országos Széchényi Könyvtár Kisnyomtatványtárában megtalálható a lap három előfizetési felhívása. Az első 1806-ból keltezett, s benne jelenti be KULTSÁR a lap létrejöttét, adja meg programját és szólítja fel a közönséget előfizetésre.³ A másodikban már a lap 1808-as évfolyamához kéri az előfizetések megújítását a szerkesztőt.⁴ Végül pedig több, mint két évtizeddel későbből, 1833-ból, az újság hanyatlása időszakának kezdetéről származik KULTSÁR özvegyének felhívása, melyben a laphoz való hűsége kéri olvasóit.⁵

A három nyomtatvány szövege adalékokat nyújt a lap történetéhez, s ugyanakkor a korabeli sajtó kiadásának és terjesztésének műhelytitkaiba is enged némi bepillantást.

Számunkra az első felhívás a legérdekesebb, ez megelőzte a lap megjelenését. Ékes bizonyítéka annak a ténynek, hogy a reformkor előkészítése kulturális és ideológiai téren már a XIX. század elején folyt. Az 1800-as és 1810-es években különleges súlya volt a nyelvünk jelentőségéért, fejlesztéséért vívott küzdelemnek és KULTSÁR körlevelének is ez a vezérmotívuma. Hangoztatja, hogy Európa valamennyi virágzó nemzete saját nyelve elterjedésével párhuzamosan boldogult. Illő, hogy a hazafiak „a nemzeti nyelv gyarapítására erejüket egyesítsék. Ily nagy, ily boldogító célra törekedni valóságos dicsőség.” A szűkebb értelemben vett nyelv művelésen túl különleges fontossága volt az 1800-as évek elején minden olyan törekvésnek, mely anyanyelvi kultúránk fejlesztésére irányult. E téren cselekedett jelentőset KULTSÁR is lapja megindításával.

2. A *Hazai és Külföldi Tudósítások* történetére vonatkozólag lásd PINTÉR Jenő: *A magyar irodalom története V. kötet*, 5–46, 49–50 l.

DEZSÉNYI Béla—NEMES György: *A magyar sajtó 250 éve*. 38–39 l. Bp. 1954.

A magyar irodalom története. III. k. Bp. 1965. 192–195.

A *Nemzeti Újság* történetére nézve lásd DEZSÉNYI Béla: *Nemzeti Újság 1840–48*. Bp. 1941.

ALAPI Gyula: *Kultsár István*. Komárom 1911.

MARKOS János: *Kultsár István*. Pannonhalma 1940.

3. OSZK Kisnyomtatványtár 1806 4°.

4. OSZK Kisnyomtatványtár 1807 4°.

5. OSZK Kisnyomtatványtár 1833 4°.

Régi óhajta a nemzetnek, írja, hogy végre „a Haza kebelében nyilvánvaló szava lehessen. Ezt kívánta a Nemzeti méltóság.” Merész hasonlattal szólva, már az ország súlyos gazdasági függőségére is utal, mikor azzal folytatja, hogy a hazai híreket, akár a magyar gyapjút, eddig határainkon túl kellett küldenünk, hogy onnan más színben visszatérhessenek. (Ez valószínűleg célzás a bécsi riválisra is.) Ezzel szemben előtötték a hazát mindenféle nyelvű külföldi tudósítások s elterelven a figyelmet Magyarországról, „elszunnyasztották hazafiúi tüzünket”. Jóllehet nem KULTSÁRON, hanem a hatóságokon múlt, hogy a lap csak magyar vonatkozású híreket közölhetett, megpróbálja ezt is ideológiai mezbe öltöztetni, mintha kizárólag honfiúi buzgóságából összpontosítaná minden figyelmét hazájára. Ugyanakkor az ország határain is kitekintő aufklárista örökségként kikapukat keres, ahol valamennyire ki tud bújni a tilalom alól. Arra hivatkozik, hogy a Magyar Korona alá „számos országok” tartoznak, s ezekre ő mind ki akarja terjeszteni figyelmét. Közleménye végén felkéri leendő olvasóit, hogy bocsátkozzanak vele levelezésbe, s tudósítsák őt minden érdemleges eseményről, ami „Magyar, Erdély, Horváth, Tót, Gálicz és Ladomér, nem különben Moldva és Oláh, Rác és Bosnya Országok”-ban történik.

Igen nyomatékosan hangsúlyozza a felhívás a haza múltja és jelene ismeretének szükségességét. Ostorozza azokat, kik előtt csak a külföldi hírek érdekesek, kik csak a külföldi dolgokat csodálják.

Ígéri, különös gondja lesz arra, hogy a női nem is megfelelő olvasmányt találjon lapja hasábjain. Részletesen ismerteti a leendő hírlap tárgykerét, s nemcsak híradásokat ígér, de nyelvészeti, irodalmi, történeti, gazdasági tárgyú értekező jellegű írásokat is (ezek tették indokolttá a melléklap indítását). Kilátásba helyezi, hogy lapját arcképekkel, rajzokkal, térképekkel fogja ékesíteni.

Befejezésül „az egész Hazának gazdagabb fiaihoz” fordul KULTSÁR, kérve őket a „Nemzet ditsőségére s országunk boldogulására” . . . „hogy ezen új igyekezetet itt a Haza közepén gyámoltítani méltóztassanak.” Biztosítja őket, hogy „a mivel nagylelkűségük ezen Újság gyarapítására adakozik, azt más úton Nemzetünknek és nyelvünknek javára szentelik”.

KULTSÁR következő felhívása már a lap 1808-as évfolyamához toboroz előfizetőket; ekkor a lap mögött már másfél éves múlt állott. Büszkén állapítja meg, hogy számos egyházi és világi főrendet, nemest és tudóst sikerült olvasói sorába megnyerni. Néhány sorral később azonban kiderül, hogy távolról sem volt annyi olvasó, mint amennyit KULTSÁR István szeretett volna. Menegetődzik ugyanis, hogy az olvasók kis száma nem tette lehetővé, hogy ígéretéhez képest „hasznos és mulatságos rajzolatokkal” kedveskedjék előfizetőinek, „azon Kótákra tétetett és ki nyomtatott Himfi Dallán kívül, mellyel az első fél esztendőben kedveskedtünk, és azon Tsomoszló rajzolatján kívül, mellyel ezen fél esztendő végével fogunk szolgálni.” Az az ígérete is erre mutat, hogy az olvasók szaporodtával a „szép Mesterségeknek és a Mezei Gazdaságnak” több figyelmet tud szentelni.

Úgy látszik az 1806-ban kibocsátott felszólítás, mely szerint az olvasók küldjenek tudósításokat lakóhelyük eseményeiről, nem maradt hatás nélkül. Büszkén számol be a lap kedveltségét bizonyító „minden számú levelek”-ről, melyeket gyakran majdnem szó szerint közölt. Ennek többek között az a haszna is megvolt, hogy „a nyelvbéli különbözőségek nyilvánvalókká lettek”. Itt már minden valószínűség szerint a kezdődő nyelvújítás harcáról van szó, melyben Kultsár, bár maga retrográd ortológus nézeteket vallott, óvakodott nyíltan

állást foglalni, nehogy bármelyik táborból való előfizetőit elveszítse. A lap szerkesztőségének változatlanul problémát jelenthetett, hogy részt leljenek a hatóság rendelkezésén, mely a lap figyelmét kizárólag Magyarországra korlátozta. A tilalmat a következő formulával próbálják enyhíteni: „fő gondunk leszen, hogy azon külföldi dolgokat is, melyek esmérete Hazánkat, akár miképpen illetheti, ... Hazafi Olvasóinkkal a leghitelesebb kútforrások szerint közöljük”. Ez a probléma különben még 1808-ban megoldódott, a lap végre megkapta a külföldi hírek közlésének jogát s nevét *Hazai Tudósításokról Hazai és Külföldi Tudósításokra* változtatta.

Ezt a nevet viseli a lap 26 év múlva, 1833-ban is, amikor az időközben elhunyt KULTSÁR özvegye, ki az újságnak csak tulajdonosa volt, de nem szerkesztője, kéri az előfizetőket, hogy 1834-re is maradjanak meg hűségükben. Ekkor már nem ezt az egyetlen magyar nyelvű hírlapot szerkesztették az ország szívében. Már évek óta megjelent Pesten SZÉCHENYI kezdeményezésére a HELMECZI Mihály szerkesztette *Jelenkor* és melléklapja a *Társalkodó*. Ugyanakkor olyan folyóiratok jelentek meg Pesten, mint a már másfél évtizedes múlttal rendelkező *Tudományos Gyűjtemény* és a reformkor első polgári, liberális irónemzedékének orgánuma BAJZA *Kritikai Lapokja*. Mindezek alkalmasint elvették a *Hazai és Külföldi Tudósítások* olvasóinak egy részét. ÖZVEGY KULTSÁRNÉ, PERGER Anna ígéri, hogy a lap szerkesztője mindent el fog követni, „hogy a számtalan napi történetekből minél fontosabb, tanuságosb, egy vagy más tekintetből minél érdekeseb, cikkelyeket világos érthetőséggel s minél gyorsabban és hívebben közöljön.” Egyben garantálja, hogy a melléklap a Hasznos Multságok „nevének ezentúl is közhasznú s mulattató eredeti és fordított munkákkal igyekszik megfelelni”.

A három előfizetési felhívásból kivehetők a lap terjesztésének körülményei. Félévre vagy egy teljes évre lehetett előfizetni. Pesti és budai lakosoknak egy évre 8, félévre 4 forintba került a *Tudósítások* házhoz járatása, míg a vidékiek számára 12, illetve 6 forint volt az előfizetési díj. A forint devalvációja után az újság árát fel kellett emelni, és 1834-ben KULTSÁR özvegye már félévre kért 10 forintot a vidékiektől (egész évi előfizetésről érdekes módon nem tesz említést). A pestiek és budaiak számára még jobban megdrágult a lap, a vidéki és pesti, illetve budai előfizetési árak közötti különbség minimálisra zsugorodott. Akik a lapot borítékban járaták házhoz 9 forintot fizettek félévre, ugyanez boríték nélkül 8 forintba került. KULTSÁR özvegye mindezt azzal indokolja, hogy a nyomdai előállítással kapcsolatos költségek növekedtek, de ő olvasóira való tekintettel továbbra is a régi áron adja a lapot (valószínűleg attól tartott, hogy a felemelt árak egyeseket a *Jelenkor* táborába kergetnek). A veszteséget láthatóan a hirdetések útján igyekszik pótolni, melyeket pontosan meg nem határozott „igen mérsékelt díjfizetés” mellett ajánl a közönség figyelmébe (1806-ban soronként 4 krajcár volt a hirdetések díja).

Ami az előfizetés módját illeti, pestiek és budaiak magánál KULTSÁRNÁL, vagy pedig EGGENBERGER, KILIÁN és KISS könyvkereskedőknél fizethettek elő. 1808-ban HARTLEBEN és INSTITORIS nevével bővül a lista. A befizetett összeg fejében minden postai napon házhoz küldték számukra az újságot. A vidékieknek a helyi postahivatalnál kellett letenni az összeget (a postatisztek minden 10 előfizető után egy ingyen példányt kaptak).

Már KULTSÁR felhívásaiban is olvasunk bizonyos kottákról, rajzolatokról, amikkel előfizetőinek kedveskedni akar; azt azonban nem lehet megállapítani

hogy ezekkel a lapot kívánja ékesíteni, vagy pedig külön ajándék-mellékletéről van-e szó? Mikor azonban özvegye 1834-ben újévi ajándékkul a „két Magyar Haza földabroszával” óhajt kedveskedni előfizetőinek, minden valószínűség szerint az utóbbi esettel állunk szemben.

A három előfizetési felhívás, és főleg az első, hozzájárul ahhoz, hogy kellő módon értékelni tudjuk KULTSÁR István szerkesztői tevékenységét. Hazánk történetének egyik legszebb, legpezsgőbb fejezetét, a reformkort több évtizedes előkészítő munka előzte meg, főleg kulturális téren.

Feltételezhetjük, hogy enélkül a *Hitel* sem gyakorolt volna olyan korszakalkotó hatást. Gondoljunk arra, hogy pár évtizeddel előbb BERZEVICZY Gergely sok szempontból hasonló szellemű művei mennyivel kisebb visszhangot keltettek. Hogy SZÉCHENYI művének már más volt a fogadtatása, s hogy a XIX. század második negyedében megkezdődött történelmünk egyik legszebb korszaka, abban, ha közvetve is, sok más tényező mellett, a *Hazai és Külföldi Tudósításoknak* is volt szerepe, hiszen harcolt a magyar nyelv fejlesztéséért, népdalaink gyűjtéséért, a magyar színjátszásért s olvasói számára — amennyire a lehetőségek engedték — áttekintést nyújtott az ország ügyeiről.

HAZAI TUDÓSÍTÁSOK

1. Európának virágzó Nemzetei eleven bizonyságok, hogy az Országok nemzeti nyelvöknek elterjedésével szemlátomást boldogulnak. Illy szerentsét reménylhetünk mi is Felsőleges Urunk kegyelméből, ki nyelvünket, mely már 15 esztendeig nyilván tanítattott vala, új Törvény által az Országos Hivataloknak folytatásokra felemelte. Ezen felséges Intézet buzdító jeladásul szolgálhat minden Hazafiaknak, hogy a ' Nemzeti Nyelv' gyarapítására erejüket egyesítsék. Illy nagy, illy boldogító czéjra törekedni valóságos ditsőség. Én is eltökéltem magamban, hogy Pesten olly köz Levelezést kezdjek, mely, midőn a ' hazai nyelvet terjeszti, egyszersmind Országunk neveltebb Fiainak, és Leányinak hasznos mulatságot szerezhesen.

2. Régen óhajtottá már a ' Magyar Nemzet, hogy a ' Haza kebelében nyilvánvaló szava lehessen. Ezt kívánta a ' Nemzeti méltóság. Kiki sajnosan érezte, hogy a ' legszebb hazai híreket is, mint a ' Magyar gyapjút határainkon túl kellett küldenünk, hogy onnan más színben vissza térhessenek. Ellenben a ' Külföldi Tudósítások mindenféle nyelven előntötték Hazánkat, és, magunktól elfordítván figyelmességünket, elszunnyasztották hazafíúi tüzünket. Azért reménylem, hogy a ' Haza előtt kívánatos dolgot tselekszem, ha a ' FELSÉGES TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI ENGEDELEMNEK szoros értelme szerént, egyedül Magyar Országot, és a ' Magyar Koronához tartozó Országokat tészem figyelemességem tárgyává, és „HAZAI TUDÓSÍTÁSOK” nevezet alatt valóságos Eredeti Újságot kezdek.

3. Igaz ugyan, hogy első tekintettel szoros korlátok közé látszom rekeszkedni. De, a ' ki észreveszi, hogy hajdan ezen értelemben vetetett Nagy Magyar Orzágnak nevezete; a ' ki megfontolja merre terjedett Nagy Lajos, és Mátyás Király országlása alatt Koronánknak virágzó hatalma; sőt még most is Királyunk koronázásánál hány Országoknak Zászlóik lobognak; az bizonyára, Nemzeti nemes büszkeségre gerjedvén, megisméri, hogy a ' Hazai Tudósításoknak leszen mire kiterjedniök. Azon Tartományok közül el vagynak ugyan némellyek polgári állapotokra nézve most tőlünk szakasztva: de bizzunk a ' Magyarok Istenében, hogy őket Felsőleges Királyunk böltsessége által még valahára vissza szerezhetjük. Noha mostani sorsokban is a ' Lakosoknak állapotjok olly érezhető következeseket okozhat Hazánkban, hogy szükségesebb reagok figyelmeznünk, mintsem Külföldi Újságokban a ' kevély Angolnak Indiai kintsekkel megrakatott hajóit számlálgassuk.

4. Ama Koronánkhoz szorosban tartozó Országokat öszvekapsolja a ' Közjó, a ' költsönös segedelem, a ' Hazának egysége, nem méltó é tehát a ' rólok szólló tudósításokat is köz nevezet alatt összeveszedni? Vajmi nagy haszna lehet az illyen gyűjteménynek mind a ' magános életben, mind a ' nyilvánvaló tisztségekben. A ' Haza bővebb ismérete tanítja meg az Ifjúságot, hogy magamagát betsülje, tisztelje Hazafiait, szeresse Hazáját és Királyját. A ' ki mindég a ' külföldi dolgokat szokta tsodálni, nints abban az a ' szívbeli erő, hogy Nemzeti tulajdonságait

megtarthassa. A' szállásban, öltözetben, erköltsi szokásokban kész majom; midőn külömben eredeti tulajdonságait nemesítvén, szokásait tsinosítván, erköltseit felemelvén a' Nemzeti tökéletesedésben másoknak ditsőségek példájokká lehetne.

5. Lássá bár, a' ki előtt tsak az idegen hírek rémlenek figyelemre méltóknak: de megtsalja magát, és Hazáját méltatlanul megalatsonítja. Hogy valaha Magyar Ország ditsekedhetett jeles Férfiakkal, és nevezetes történet dolgokkal, azt talán senki nem tagadhatja; hogy most is bő termékenysége, 's természeti gazdagsága az idegeneket álmétkodásra gerjeszti, tudva vagyon. Egyedül Lakosaiban fogyott volna tehát meg az Óseikben olly ditsőségesen tündöklő nagy lélek? — Távlul légyen tőlünk e' káromlás! — Táplál most is áldott földünk olly Nagy Lelkeket, kiknek tetteik Maradékunknak álmétkodását szinte úgy meg fogják érdemelni, valamint a' mi tiszteletünket megnyerték. — Táplál olly buzgó Tisztviselőket, bátor Vitézeket, szorgalmatos Gazdákat, munkás Böltseket, gondos Atyákat, tökéletes Anyákat, kiknek érdemeiket majd az Unokák is áldhatják.

6. De, hogy Érdemes Olvasóim bővebben megértsék, mitsoda tudósításokat várhassanak Nemzeti Újságomban; ime bizodalmasan jelentem, hogy a' tárgyak e' következendők lesznek: Az Egyházi és Világi Tisztekben esett változások. — Az egész Országnak, vagy egy Községnek javára állított intézetek, és szerzetek. — Új találmányok, hasznos szokások, eszközök, szerszámok a' Mezei Gazdaságban, Házi Gondviselésben, és Mesterségekben. Ugyan ezekben bevett különös, rendtartások, természetek, művek tsnálmányok. — Nagy tektentetű vagy hasznos igyekezetű Személyeknek életök és halálok. — Nagy tájnak bővsége, vagy terméktelensége. — A' természetnek különös ajándéki, vagy véletlen nagy változásai. — A' gabonának, többi termésnek, és eleségnek folyó ára. — A' Kereskedésnek külömbkülömb ágai. — Egyházi történetek. — A' Tudományoknak előmenetelök, új Könyvek, a' nevelésbéli hasznos újítások, Tanítóknak érdemeik. — A' Pesti Fő Törvényszékeknek ítéleteik. — A' Felsőleges Helytartó Tanátsnak, és Királyi Kamarának közönséges ismételre tartozó végezéseik. — A' Katonaságot illető közönséges rendelések. — A' Nemes Vármegyék, és Királyi Városok foglalatosságai, változásai, ítéleteik. — A' Felebaráti szeretetnek, vagy más jó erköltsnek jeles példái. — Az egészség állapotja egész helységben, vagy környékben. — A' városok és helységek népességökben esett szembetűnő változások, a' holtak és születtek száma. — A' Lakosoknak foglalatosságai. — Ritka történetek, nevezetes Vendégek, Utazók. — Az öltözeteknek, és szokásoknak ritkább példái. — Közönséges, és mintegy Nemzeti multságok és inneplések. — Újonnan feltalált régiségek. — Régi jeles Férfiaknak életök leírása. — Tréfás történetek, és mondások. — A' Magyar Ékesenszállásnak mind verses, mind folyóbeszedű példái. — A' Magyar szóknak, szójárásoknak, és kifejezéseknek különösségeik. — A' polgári, törvényes, egyházi, hadi, és gazdaságbéli Tisztségeknek például szolgálható hivatalbéli Írások. — A' Magyar Történetekből szedegetett hasznos és multságos beszélgetések.

7. Olly válogatással, és figyelmetességgel fogom írni leveleimet, hogy azokban kiki a' mi időnkbeli történeteket jövendőben is bizvást kereshesse. Nagy érdemű Személyeknek képeikkel; városoknak, szép tájoknak, vagy ritka szerszámoknak rajzolataikkal; Mappákkal, és Táblákkal fogok kedveskedni. Kiváltképen vigyázok arra, hogy Hazánknak minden rendbéli érdemes Leányai olly tárgyakra találjanak, mellyeket kiki hasznos multsággal olvashasson. A' Nők, Anyák, Asszonyok azon nemes részét teszik emberi nemünknek, mellytől vesszük eredetünket, és első neveltetésünket. Ezekről elfelejtkeznünk tsak azért is vétek volna; mivel az ő felemelkedésök egyszersmind az emberi nemnek valóságos megnesesítése.

8. Újságomnak nagysága, betűje, formája, szinte illyen léssen, mint ezen Hirdetés. Hetenként kétszer, úgy mint Szerdán, és Szombaton egy egy árkus fog megjelenni. Kiadása Szent Jakab havának 2-dik napján kezdődik. Minthogy a' háborús környüállások miatt ezen szándék előbb meg nem állapodhatott, arra bátorkodom kérni a' Hazafiakat, hogy most ugyan ezen Híradást elterjeszteni; a' Medárdi Pesti Vásárig pedig fél esztendőre előre fizetni ne terheltesseken. A' Német Újságok 12 forintjával fizettetek esztendőnként, azért én is ezen fél esztendőre tsak 6 forintot kívánok azoktól, kik Póstán akarják Leveleimet távulabbra hordatni. A' Budán és Pesten Lakozóktól pedig 4 forintot. Ezen árért minden pósta nap házaikhoz küldöm az Újságokat. De, hogy minden rendtelenséget eltávoztathassak, arra kérem az Érdemes Olvasókat, hogy Neveiket, Tisztségeiket, és Lakásokat jó l eljegyeztessék. A' távullévők helybéli pósta Tisztjeiknél legbiztosabban letehetik a' fizetést, hogy a' Pesti Pósta Hivatalhoz általküldtessék. Kik pedig itt a' két Városban laknak, vagy nálam Pesten a' Hatvani Utszágban az Arany Tsillagnál a' Fejér Farkas Vendég fogadónak által ellenében Nro. 499. a' felső emeleten; vagy Eggenberger, Kilián, és Kiss Könyváros Uraknál fizethetnek. Budán pedig a' Pósta Tisztségnél. Kik valami Híradást, vagy Jelentést kívánnak bététetni, minden sortól 4 xrt. fizetni kötelesek.

9. Még végre az egész Hazának gazdagabb Fiaihoz fordulok, és a' Nemzet ditsőségére, 's Országunk boldogságára kérem, hogy ezen új igyekezetet itt a' Haza közepén gyamolítani méltóztassanak. Előre is bizonyosokká teszem, hogy a' mivel nagylelkűségök ezen Újság gyarapítására adakozik, azt más úton Nemzetünknek, és nyelvünknek javára szentelik. Most vagyon ideje, hogy megmutassuk, melly hathatósan kívánjuk Hazánknek igaz boldogulását. — Egyszermind ezen Híradás által illendő tisztelettel kérem akármi Fő, vagy alsóbb Tiszt-ségekben lévő Hazámfiat, hogy Magyar, Erdély, Horváth, Tót, Gálicz és Ladomér; nem különben Moldva és Oláh; Rác és Bosnya Országokból velem hiteles híreket közölni ne terheltessenek. — Kik affélékről, mellyeket feljebb a' 6-dik szám alatt említettem, levelezésbe ereszkedni készek volnának, méltóztassanak szándékaikat mennél előbb jelenteni. Én ezen hazafiúi fáradozásait más kész szolgálatomon kívül az Újság levelekkel meghálálni el nem mulatom. Írtam Pesten Bőjtmáshavának 1. napján. 1806.

KULTSÁR ISTVÁN
az Ékesszólásnak néhai Tanítója.

A' HAZAI TUDOSÍTÁSOK
nevezet alatt járandó Nemzeti Újságról
1808.

Felséges Urunknak ápolgató Kegyelme által minden Hazai igyekezetek bátran reménylhetik a' Hazában kívánt előmenetelőket. Azért a' Hazai Tudósítások is a' Hazának minden rendbéli Fiaihoz bizvást folyamodnak. Háladással említik, hogy mind a' Fő Rendből sok Egyházi, és Világi Uraknak; mind a' Nemesek és Tudósok között, sok érdemes Hazafiának kedvöket meg nyerték azon tiszta, és értelmes magyarsággal, a' mellynek bizonyosságai többnyire minden levelek. Bár kedveztek is néha a' levelező jó Barátoknak az ő írásaikat tsak nem egészen meg tartván: de ez sem volt haszon nélkül, minthogy a' nyelvbéli különbözőések nyilván valókká lettek. Telles igyekezetjek az volt ezen Hazai Tudósításoknak, hogy a' Politika, 's Egyházi Történeteken kívül több Gazdaságbéli, és Tudós részszerént híreket, részszerént észrevételeket közöljenek; ezután is ezek lesznek fő tárgyaik, mellyeket olly módon fognak elő adni, hogy az előadásban mind a' nyelvbéli tisztaság, mind kellemetesség szembe-tűnő légyen. Örömmel kedveztek volna nagy érdemű Olvasóinknak egyéb hasznos és mulatságos rajzolatokkal is: de az Olvasóknak kevés vóltok nem engedett több különös áldozatokat, azon Kótákra tétetett és ki nyomtattatott Himfi Dallán kívül, mellyel az első fél esztendőben kedveskedtünk, és azon Tsomoszoló rajzolatján kívül, mellyel ezen fél esztendő végével fogunk szolgálni. Ha érdemes Olvasóim meg szaporodnak, el nem mulatom, hogy a' szép Mesterségeknek, és Mezei Gazdaságnak gyarapodására több a' félélkel is szolgáljak.

Ezen igyekezetek mellett fő gondunk léssen, hogy azon külföldi dolgokat is, mellyek esmérete, Hazánkat akár miképpen illetheti, Felséges Urunknak kegyelmes engedelmével Hazafi Olvasóinkkal a' leg hitelesebb kútforrások szerént közöljük.

Telley bizodalommal jelentjük tehát, hogy Hazai Tudósításaink, a' jövő 1808 esztendőre is negyed formában, tiszta betűkkel, jó papíron az először meg határozott mérsékelt áron, úgymint Póstán egész esztendőre 12 for. fél esztendőre 6 for. a' Budái és Pesti Olvasóknak számokra egész esztendőre 8, fél esztendőre 4 for. járandók. Kiki vagy nálam a' Hatvani utzában a' 499-ik szám alatt, a' második emeleten; vagy a' Pesti és Budai Pósta hivatalokon; valamint Eggenberger, Kilián, Kiss, Hartleben és Institoris Könyváros Uraknál ezen pénzt leteheti.

A' távul levők ezen Újságokért való fizetést, telley bátorsággal a' Pósthivatalokon Recepisse mellett fel adhatják, a' honnan is minthogy a' Felséges Aerariumnak nagy része vagyon ezen pénzben, hozzánk bizonyosan el fog küldetni. Ha mind azon által valamelly véletlen eltévelyedés, mellyet nem reménylünk, történvén valaki a' rendelt Újságait Januárius végéig sem venné, azon hivatalnál, a' hol rendelte, szorgalmaztatni ne terheltessek, az idő közben el tévelyedhető leveleket kész vagyok ki pótolni: azon Pósta Tiszt Uraknak pedig, kik 10 előre Fizetőt szereznek, egy Exemplárt ingyen küldeni.

Költ Pesten Dec. 14-iken.

KULTSÁR ISTVÁN
a' Hazai Tudósításoknak Szerzőjük

Előfizetési figyelmeztetés
A' HAZAI 'S KÜLFÖLDI TUDÓSÍTÁSOK
íránt.

A' temérdek fontos dolgokat kifejtendő 1834. közelgetésével van szerencsém minden rendű 's rangú nagyon tisztelt Előfizetőimet és az egész magyar olvasó közönséget felszólítani: méltóztassanak újságom íránt rendelkezéseiket, tisztán leírt vagy nyomtatottan kiigazított teljes czimeik beküldése mellett, minél előbb megtenni, hogy én is nagy érdemű Pártfogóim számához irányozhassam a' szükséges előintézkedéseket, és Előfizetőimnek teljes számú példánnyal szolgálhassak; mert a' nyomtatási tetemes költség csak igen kevés példányt enged fölőslég kiadatni. — Hírlevelem belső tartalmára nézve mindent elkövet annak szerkeztetője, ki felsőbb kegyes jóváhagyás mellett is a' mostani marad, hogy a' számtalan napi történetekből minél fontosabb, tanuságosb, egy vagy más tekintetből minél érdekesb czikkelyeket világos érthetőséggel 's minél gyorsabban és hívebben közöljön. Újságomnak „Hasznos Mulatságok” című testvére nevének ezentul is közhasznu 's mulattató eredeti, és fordított munkákkal igyekszik megfelelni. Hirdetésem igen mérséklett díjfizetés mellett minden nemű jelentéseket, tudósításokat, hirdetévényeket 's a' t. elfogadnak és tüstént közlenek. E' hírlap 's időszakírás papirosa, 's egyéb külseje, mely e' folyó félesztendőben tetemesen nagyobbodot, csinosult és javult, továbbra is megmarad. Betűje ugyan az, de új hozatalu, és minden más magyar hírlapokéi között legkönnyebb olvasatu leendő. Politikai hírlevelem 's átaljában az újságok' értelmes olvasóji tudni fogják, hol és milly fejledező külföldi történetek érdemlik különösb figyelmöket, ennélfogva a' szerkeztetés azokat itt ujjal mutogatni szükségtelennek tartja. — Jóllehet intézetem külsejének változtatása költségemet suljosabbá tette; hogy mindazonáltal még a' csekélyebb vagyónú, olvasást kedvelők is könnyedén juthassanak politikai hírekhez, hasznosan mulattató tárgyakhoz és a' több tekintetben érdekes tudnivalókat folyvást közleni szokott Hirdetésekhez, újságom' 's függetlenségem előfizetési ára a' régi marad, félesztendőre t.i. Budán és Pesten boríték nélkül 8, borítékkal 9, postán pedig a 10 for. v. cz. Azon nemes hazafiaknak, akik Intézetemet becses közleményeikkel gyámolítani kegyesek voltak, ezennel legszívesb köszönetemet küldöm, ugyan azt további nagy becsü figyelmökbe ajánlvá. Levelezőimnek 'a a' cs. k. postahivatalkoknak folyvást édes örömmel szolgálók ajándék példányommal. Mostani t. cz. Előfizetőimnek újlesztendei ajándéku a' két Magyar Haza földabroszával leszen szerencsém kedveskedni. Pest Decemb. 5-dikén 1833.

özv. Kultsár Istvánné,
a' nevezett cs. k. priv. Intézet tulajdonosa.

*Abonnementsaufrufe von István Kultsár und seiner
Witwe betreffend der Zeitung „Hazai és Külföldi Tudósítások”*

GY. INDALI

Nach der Aufdeckung der Ungarischen Jakobiner-Bewegung (1795) beobachtete die Regierung mit besonderer Vorsicht die Äusserungen des einheimischen kulturellen Lebens. Mit besonderer Verdacht wurde die Presse betrachtet. Man erreichte auch, dass im Jahre 1803 in ungarischer Sprache nur noch eine Zeitung erschienen ist und auch diese in Wien. Unter solchen Umständen galt es als ein grosses Ereignis, als István KULTSÁR im Jahre 1806 in Pest sein Blatt, die *Hazai Tudósítások* (Einheimische Berichte) erschienen lassen konnte. Die Mitteilung ausländischer Nachrichten war verboten, darum dieser Titel. Das Verbot wurde erst im Jahre 1807 aufgehoben, da nahm die Zeitung den Titel *Hazai és Külföldi Tudósítások* (Einheimische und ausländische Berichte) auf.

Die Unternehmung von KULTSÁR wirkte mit, dass Pest das Zentrum des geistigen Lebens geworden ist. Er betonte ständig, wie notwendig die Pflege der ungarische Sprache und die Entwicklung des kulturellen Lebens sei. Mit dieser seiner Tätigkeit wirkte er bei dem Erwecken

des nationalen Gefühles mit und wurde in gewissem Masse auch er ein Vorbereiter der allgemeinen geistigen und politischen Bewegungen in den dreissiger und vierziger Jahren.

In der Kleindrucksammlung der Nationalbibliothek Széchényi sind drei Abonnementaufrufe des Blattes zu finden. Der erste ist noch im Jahre 1806 vor dem Druck der ersten Nummer erschienen. Er enthält das Programm des Blattes und wirbt um Abonnente. Der Zweite bittet um Verlängerung der Abonnierungen für das Jahr 1808. Der Dritte stammt aus dem Jahre 1833, fünf Jahre nach dem Tode ihres Mannes bittet die Witwe von KULTSÁR um Treue zum Blatt.

Die drei Abonnementaufrufe bieten Beiträge zur Geschichte der *Hazai és Külföldi Tudósítások* und gewähren uns einen Blick in die Werkstättengeheimnisse von der Ausgabe und der Verbreitung der zeitgenössischen Presse.

